

A népi demokráciák közül, úgy látom, hogy mi tettük meg a legmerészebb lépést a társadalombiztosítás átszervezésére. A csehek, lengyelek és a román szakszervezetek ez irányú munkája sok tekintetben gyengébb a miénknél. A cseh szakszervezetek nemrég tanulmányozták nálunk ezt a munkát. Gerő elvtárs engedélyével megküldtük nekik rendeleteinket, törvényeinket, az átszervezésre vonatkozó határozatainkat. [...] A közelmúltban átdolgoztuk a régi társadalombiztosítási jogszabályokat. Jelentős mértékben leegyszerűsítettük a régieket, a szakszervezeti vezetés és az aktívák számára áttekinthetőbbé tettük az új jogszabályokat.

Ami a társadalombiztosítási apparátusokat illeti, Budapesten és vidéken egyben politikai tisztogatás is volt a leépítés. Javult az apparátusban a munkások arányszáma. Jelenleg 51%. De még nem mondhatjuk azt, hogy Huszár Aladár és Peyer protekciósa- it kiraktuk a társadalombiztosításból. Elég sok régi vágású biztosítási szakember van még a társadalombiztosítás területén, de meg kell mondjam, hogy itt új káderek igen lassan nőnek. Az egyetemektől ilyen irányú segítséget nem kaptunk és ezért átmenetileg a régi szakemberek egy részét kellett alkalmazni. Mi most azon dolgozunk, hogy tovább egyszerűsítsük az apparátust, bizonyos idő után tovább építsük le a bürokráciát. A fő gondunk most az, hogy az üzemi társadalombiztosítási szerveket megszilárdítsuk, önállóvá tegyük, olyan szervekké fejlesszük, amelyek szakszerűen és rövid idő alatt elintézik a munkások ügyeit, panaszait.

A fentiekben kívántam tájékoztatni Rákosi Elvtársat a társadalombiztosítás helyzetéről, azokról a munkákról, amelyeket e téren az utóbbi esztendőben végeztünk. Számos kérdésről, amelyet, mint javaslatot vetettünk fel, még Gerő elvtárssal kell tárgyaljunk. Gerő elvtárs megígérte, hogy a közeljövőben lehetőséget ad arra, hogy különböző problémáinkat megvitassuk.

Budapest. 1951. október 26.

3.2.3. Piaci viszonyok és állami szektor

VERES PÉTER

A paraszti jövő

Budapest, 1948, Sarló. 91–93., 109–111.

Veres Péter (Balmazújváros, 1897. január 6. – Budapest, 1970. április 16.) népi író, politikus. 1917-ben katonaként harcolt az I. világháborúban. 1919-ben a balmazújvárosi direktórium és földosztó bizottság tagjává választották. Még ebben az évben román hadifogságba esett. Hadifogságból hazatérve, 1920-ban egy évi fogházbüntetésre

ítélték a Tanácsköztársaság idején vállalt funkciója miatt. Utána mezőgazdasági munkásként és vasúti pályamunkásként dolgozott. Aktívan bekapcsolódott a szociáldemokrata párt és a Magyar Földmunkások Országos Szövetsége tevékenységébe. 1930-tól jelentek meg irodalmi és szociográfiai írásai. Munkái elsősorban a Népszava, a Föld és Szabadság, a Századunk, a Korunk, a Gondolat, A Mi Utunk, a Válasz és a Kelet Népe hasábjain került kiadásra. A Válasz körül tömörülő népi írók köre 1934-ben figyelt fel a munkásságára. 1937-ben már a Márciusi Front egyik vezetője volt, fel szólalt az 1943-as szárazói konferencián is. 1945 és 1949 között a Nemzeti Parasztpárt elnöke volt. 1945-ben az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökének választották. 1947–1948 folyamán honvédelmi miniszteri posztot töltött be. 1948-ban Kossuth Érdemrendet, 1950-ben és 1952-ben irodalmi munkásságáért Kossuth-díjat kapott. A Nagy Imre féle fordulat után, 1954-ben megválasztották az Írószövetség elnökének. A forradalom után háttérbe szorult, de 1968-ban tagja lett a Hazafias Népfront elnökségének. Mintegy 60 kötete jelent meg, műveit 17 nyelvre fordították le.

A paraszti jövő című írásában a mezőgazdaság átalakítása, fejlesztése terén történt változásokat elemezte, és ennek kapcsán állást foglalt a paraszti kisüzem fenntartása mellett, amely szerinte a magyarországi viszonyok között jobb lehetőségeket biztosít, mint a termelőszövetkezet.

Mindegyik üzemtípus, ha jó kézben van és a környező feltételek kedvezőek, hihetetlen eredményeket tud felmutatni. A szovjet és amerikai nagyüzem épp oly csodálatos termelési eredményeket tud adni, mint a svájci, a dán vagy akár magyar kisüzem. Szervezés és vezetés dolga. Nem is az üzem szempontjából kell ezt a kérdést nézni, hanem az ember és a nép szempontjából. Nem a nép van a gazdálkodásért, hanem a gazdálkodás van a népért. Ha az emberiségnek nagytöbbsége paraszti őstermelő, és ha ennek az óriási tömegnek nagytöbbsége kisüzemben dolgozó kisbirtokos vagy kisbérlő, és ha a földnélküli milliiónak a vágya és az álma is az, hogy önálló szabad paraszttok, kisüzemi termelők legyenek, akkor a demokrácia elvei értelmében ezt a kívánságot tiszteletben kell tartani. Ne felejtjük el, hogy a világ földművelése ma még jórészt őstermelő, vagyis nem piacra termelő üzem, hanem önellátó vagy legalábbis saját szükségletre termelő kiskisgazdaság, amely elsősorban önmagát táplálja és csak a felesleget viszi piacra. A kormányoknak az a kötelességük, hogy ezt a kisüzemi termelést úgy szervezzék meg minden téren, értékesítéssel, hitellel, gépekkel, traktor-állomásokkal, szövetkezetekkel, szakiskolákkal és mintagazdaságokkal, hogy a legfejlettebb nagyüzemekkel is felvehessék a versenyt.

És ezt lehet is. Ha a nagy gépek nem alkalmasak a kisüzemben, akkor gyártani kell apró gépeket, s ha a nagy gépekkel az apró gépek nem is versenyezhetnek erőben, gyorsaságban és teljesítményben, de a jókedvű paraszttok millióinak egyéni szorgalma, lelkesedése és vállalkozó kedve, a szabad „invenció” és „intuáció” helyrehozzák a hátrányt. Fő az, hogy mentől több ember szabadnak érezze magát. S ha már a piaci termelés egyszerűsödő és egyirányú, de a mezei termelésben maradjon meg a sokféleség, a változatosság, az egyéni kezdeményezések, ötletek, kísérletek, próbálkozások végtelen lehetősége, mert ez az élő és folyton változó, természettel harcoló mezőgazdaságban

nemcsak erőpazarlás, hanem erő-megtakarítás, új formák, új módszerek születése is. Ezen felül, nemcsak jólét kell az embereknek, hanem jó érzés is, ezt pedig a szabadság is adja, nemcsak a tele gyomor. Egyszóval, a kisüzem vagy nagyüzem kérdése nem csupán tudományos kérdés, vagy gazdasági szakkérdés, hanem elsősorban politikai kérdés is, hiszen az emberiség többségének a véleményéről van szó.

Világosan és röviden befejezve: a mezőgazdaságban maradjon meg a szabadság, a kisüzem és nagyüzem vitájában pedig döntsön maga a parasztság. Ahol az önként vállalt szövetkezés a nagyüzemet helyezi előtérbe – például öntözőműveknél, rizstelepeknél, gyümölcsös erdőknél, ridegállattartásnál, itt-ott a takarmánytermelésnél és a gabonatermelésnél is stb. – ott legyen nagyüzem. De ahol a parasztok a kisüzemet tartják jobbnak, s ez kedvesebb nekik, ott maradjon meg a kisüzem. Egyszóval a kisüzem-nagyüzem vitájához maga a történelem tett pontot azzal, hogy Európa szerte, sőt világszerte és Magyarországon is az ipari munkásság baloldali osztályharcos pártjai segítettek felosztani a földet, avagy pedig éppen ők osztották vagy osztják fel a nagy- és középbirtokokat paraszti kisbirtokokra.[...]

Az bizonyos, hogy egy igazán jól kezelt nagyüzem (persze kevés volt ilyen), amelyiknek jó földje, tőkéje, szerszáma és állata elegendő van, és hozzá igazi szakértődolgos-gondos vezetői vannak, különösen gabonatermékekben ipari és kereskedelmi növényekben (kender, len, cukorrépa stb.), aztán takarmányban is csodálatos eredményeket, tud elérni. S ha ezt összehasonlítjuk egy csomó rosszul kezelt rossz földű, tőkehiány miatt adóssággal vergődő kisüzemmel, akkor a nagyüzem messze elhagyja a több és jobb termelésben a kisüzemeket. Persze igazi jó gazda egyáltalán kevés található a világon, de nemcsak a kis-, hanem a nagybirtokosok között is. Nem a rosszul kezelt kisüzemet kell tehát összehasonlítani a jól gazdálkodó nagyüzemmel, hanem a jól gazdálkodó kisüzemmel.

Innen nézve aztán más képe van az összehasonlításnak. Vannak olyan kisüzemek, melyek elérik, sőt még olyanok is akadnak, amelyek meghaladják a nagyüzem termelési eredményeit, nemcsak minőségben, hanem mennyiségben is. Ha a nagyüzemek átlagtermései magasabbak is, de a kisüzem a több munkával, a kertek, szőlők, udvarok jó hasznosításával, messze túlhaladják a legjobb nagybirtok terméseredményeit is. Nem mintha a nagyüzem nem tudná ezt megcsinálni, hanem inkább azért nem csinálja, mert nem fizetődik ki. A nagyüzemben csak haszonra számító gazdálkodás lehet, amelyik mindig azt termel, ami éppen hasznot hoz, a kisüzem inkább szükségletre termelő gazdaság, amely a földnek, emberi és állati munkaerőnek a legteljesebb kihasználását tartja szem előtt akkor is, ha üzemileg nem fizetné ki magát. Csak egy nyers, de éles példát, amelyet mindenki találhat száz é száz formában. A nagyüzem nem veti be a tarlót másodvetésre, mert az esetleges őszi takarmány nem érné meg a munkát, vetőmagot és a betakarítást. A kisbirtokos – ha ügyes ember, és van elegendő állata és trágyája – beveti, mert ami terem, kész haszon: nem kell a takarmányt piacról venni, és az így termelt takarmányból amúgy is újra trágya lesz, tehát a termelési körforgásban a tápanyag körforgása és a munkaerő körforgása is meggyorsul.

Különösen a gyümölcs, főzelék, szőlő, szarazkertészet, de legfőképpen a kisállattenyésztés tekintetében van előnyben a kisüzem. Nem azért, mintha ezeket nem lehetne nagyüzemben termelni, mert lehet ott is, (egyáltalán a földművelésben, mint az előbb bemutattuk

sokféle forma lehetséges és – eredményes), de ezekhez annyira ől képzett szakemberek és annyira szívvel-lélekkel dolgozó gondos parasztok kellene, hogy ha vannak ilyenek, akkor azok inkább a magukéra fordítják a gondosságot, szorgalmat és hozzáértést. A mit tehát a nagyüzem nagyobb tőkéje és gépei segítségével elér, azt lerontja az, hogy a cselédektől és napszamosoktól nem várhatja, hogy szívüket-lelküket, éjjelüket és nappalukat adják a munkába. Ha pedig erőlteti őket erre, annál rosszabb: több kárt csinálnak, mint hasznot.

A mezei termeléshez, a tudáson túl szív és lélek is kell, és ezt nem lehet erőltetni, de nem is lehet megfizetni. És ha mégis találnának és nevelnének igazi jó szakembereket, és gondos jó munkásokat a nagyüzem számára, azoknak olyan bért kellene fizetni, hogy akkor meg emiatt nem lenne jövedelmező a gazdálkodás. Amint, hogy erre példa is van, hogy amikor világválság van, nemcsak a kisüzem kerül bajba, hanem a nagyüzem is. Sőt, míg a kisparaszt, ha el nem árverezik a talpa alól a földet, átvészel minden válságot, addig a sok tőkével dolgozó nagyüzem megbukik, és gazdát is cserél.

A vitát felesleges folytatni, és befejezzük azzal, hogy ez ma már úgymint tárgyaltan, mert a magyar állami gazdaságok továbbfejlesztik a nagyüzemi termelést, a kisbirtokon pedig kezdődjön mega szövetkezeti hálózat kiépítésével tervszerűsített kisüzemi termelés.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a szabad egyéni kisüzemi gazdálkodás mellett is tudunk annyi szép és jó élelmiszert és minden egyebet termelni, hogy mindenkinek bőségesen elegendő lesz, nemcsak a parasztnak, hanem a többi dolgozónak is és külföldre is sok jut majd belőle. A fő kérdés az, hogy az értékesítésnél ne rövidítsék meg a parasztot, és se a tőkések, se az állam ne szívja ki a paraszt vérért.

Magyarország egyetlen mentsége a külterjes és kivitelre dolgozó gabonatermelésről – a lehetőség határáig – áttérni a belterjes gazdálkodásra, amelynek a közepében a nagyarányú takarmánytermesztésre épült állattenyésztés és hízlalás álljon, amint ezt a következőkben bizonyítani fogjuk. Ehhez azonban az kell, hogy az állam a népé legyen, és a bank, az egész hitelszervezet, meg az értékesítési szervezet és a mezőgazdasági feldolgozó ipar szintén a nép kezén legyen. Vagyis szabad egyéni termelés, de szövetkezeti hitelellátás, szövetkezeti értékesítés, és munkának és javaknak mentől igazságosabb elosztása.

RÁKOSI MÁTYÁS

A dolgozó parasztság a szövetkezés útján

In: Rákosi Mátyás: *Építjük a nép országát*. Budapest, 1949, Szikra.

Rákosi Mátyás (Ada, 1892. március 9. – Nyizsnyij Novgorod, 1971. február 5.), 1904-ig Rosenfeld Mátyás, politikus. 1912-ben végezte el a budapesti Keleti kereskedelmi Akadémiát. 1912 és 1914 között Hamburgban, majd Londonban dolgozott kereskedelmi cégeknél. 1910-től tagja volt a szociáldemokrata pártnak (MSZDP). 1914-ben